ORATIO

DE

INTEREVNTIS

IVRISPRVDENTIAE HVMANIORIS

CAVSSIS

SOLLEMNIBVS MVNERIS AVSPICIIS

A. D. XXV OCTOBR. A. C. CIↃIↃCCLXXXVI

IN AVDITORIO IVRISCONSVLTORVM

RECITATA

A

CHRIST. GOTTL. RICHTERO

IVRISCONSVLTO ET ANTECESSORE

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAVBARTHIA

Diss. jur. civ.
7,22

Diss. Jur. civ. vol. 3.

ORATIO

DE

INTERLOCUTIONIS

DIVINANTIONIS AUSPICIIS

IN

CURIA GOTHA.

HABITA

DIE XXIII. IANUARII MDCCXLIV.

A

CHRIST. GOTTL. KIOLIO.

QVINQVEVIRIS
ILLVSTRISSIMIS ATQVE EXCELLENTISSIMIS
SERENISSIMI DVCIS ELECTORIS SAXONIAE
IN SACRO CONSISTORIO
COMITIBVS
ACADEMIARVM SAXONICARVM
CVRATORIBVS SAPIENTISSIMIS

CVM
OMNIVM LIBERALIVM ARTIVM
ET
ELEGANTIORVM LITTERARVM
TVM
HVMANIORIS IVRISPRVDENTIAE
FAVTORIBVS AC PATRONIS
INDVLGENTISSIMIS

ORATIONEM HANC INAVGVRALEM
MAXIMA REVERENTIA
ET VERA DEVOTI ANIMI PIETATE

D. D. D

CHRIST. GOTTL. RICHTERVS

Sächsische Landesbibliothek –
Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
gefördert von der
Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

Sächsische Landesbibliothek –
Staats- und Universitätsbibliothek Dresden

gefördert von der
Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

ORATIO

DE

INTEREVNTIS

IVRISPRVDENTIAE HVMANIORIS

CAVSSIS

Illuxit tandem aliquando ille dies, Rector Academiae Magnificē, Viri Summe Venerandi, Illuſtres, Excellentiſſimi, Conſultiſſimi, Experientiſſimi, Ampliſſimi, Clariſſimi, diuinarum humanarumque litterarum Doctores Celeberrimi, Auditores ſuis quisque meritis atque dignitatibus Ornatiſſimi, Commilitones generis nobili-

bilitate, ingenii humanitatisque laude Florentiſſimi, poſt integri triennii, ab acceptis Indulgentiſſimi Principis codicillis, et ſubſecuta paullo poſt ſollemni inauguratione, [a]) interuallum atque cunctationem, poſt varios, quos deinceps domi expertus ſum, caſus, fortunaeque viciſſitudines atque ludibria, vt rerum humanarum nimis fluxa eſt fragilisque conditio, poſt vanas atque inanes, quibus foris aliquoties ſum lactatus, ſpes, vt incerti ſaepe ſunt exitus, ac flexibiles hominum voluntates, illuxit, inquam, dies, mihi quidem gratus atque exoptatus, dicerem, iucundus, niſi id verbum in omne tempus perdidiſſem, (praeſertim tanto academiae noſtrae, et vniuerſae ciuitatis litteratae lumine hodie primo mane exſtincto, Frid. Imman. Schwarzio, quem ego puer olim in illuſtri ſchola Grimmana fideliſſimum praeceptorem, ac poſtero tempore vsque ad extremum ſpiritum mei amantiſſimum habui,

a) Reſcriptum, quo Sereniſſimus Dux Elector munus anteceſſoris extra numerum clementiſſime in me contulit, datum eſt a. d. XXVI. Mai. A. cIↃIↃCCLXXXIII. Quo accepto publicatoque, deinde fidem meam de ſtudiis patriae mancipandis, quod ante ſollemnia muneris adeundi apud iurisconſultos moris eſt, per litteras manu mea, loco iurisiurandi, ſubſcriptas obſtrinxi a. d. V. Iul. eiusdem anni. Tandem, poſt duorum menſium abſentiam redux, a. d. VI. Septembr. praeſtito ſollemni religionis iureiurando, in conſeſſu Illuſtris Iurisconſultorum Ordinis ad nouum munus rite ſum inauguratus.

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
gefördert von der Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

bui, rebus humanis erepto) [b]) quo mihi, homini licet quadragenario, et ciui academico quintum iam luſtrum videnti, et doctori quatuordecim fere annos ius priuatim profitenti, haec obtingit felicitas, vt poſſim munus anteceſſoris, Sereniſſimi Principis Electoris auctoritate, in hac alma litterarum vniuerſitate extra ordinem fidei meae ac qualicumque dexteritati clementiſſime commiſſum, more inſtitutoque maiorum, Vobis tanta frequentia, tamque ſplendido conſeſſu laetis me fauſtisque ominibus benigniſſime proſequentibus, caſta piaque mente auſpicari. In quo quidem munere, ampliſſimo ſane atque grauiſſimo, *mihi demandando viri illi, excelſo atque illuſtri loco* conſtituti, quibus academiae noſtrae cura a Principe eſt concredita, hoc potiſſimum videntur ſpectaſſe, vt tum *docendo, tum ſcribendo* pro virili aliquid conferre adlaborarem ad propagandam ornandamque iurisprudentiam humaniorem, qua, exemplo anteceſſorum ſuperioribus ſaeculis in Francogallicis academiis celeberrimorum, Cuiaciorum, Contiorum, Merilliorum, et aliorum huius generis, et apud Batauos Noodtiorum, Schultingiorum, Weſtenbergiorum, horumque ſimili-

um,

b) Hanc lamentabilem vocem, cognito demum in conclaui, vbi ante orationem proceres vtriusque reipublicae conueniunt, optimi praeceptoris obitu, de quo antea nondum audieram, acerbiſſimus, qui inuaſit animum, dolor mihi expreſſit.

um, exculta a multis inde annis Muſae Lipſienſes iure ſuo gloriantur. Atque hanc eximiam laudem ac praecipuam gloriam, a temporibus Mich. Henr. Gribneri,[c]) Illuſtris Iurisconſultorum Ordinis quondam praeſidis ordinarii, et fugientium e ſcholis iurisprudentiae humaniorum litterarum ſtatoris feliciſſimi, maxime deriuandam, ac poſtea ſaluberrima Io. Matth. Geſneri,[d]) et Io. Aug. Erne-

c) Gribnerus, primum in academia Wittebergenſi anteceſſor, poſt ſanctiori tabulario Dreſdae praefectus, Lud. Menkenio, vitrico ſuo, datus eſt ſucceſſor A. cIↃIↃccxxvi. Cuius viri vere magni, et longiore vita digni memoriam Car. Ferd. Hommelius *Orat. inaug. de Ordinariis Facultatis Iuridicae Lipſienſis p. 41. ſeq. edit. II. Lipſ. 1767. 8.* celebrauit hoc modo: *Gribnerus ſuo exemplo illam nimis rudem ac ſordidam ſtolidioris turbae opinionem ſatis refutauit, iurisconſultum pragmaticum non poſſe litteratum eſſe. Vix enim in alio maior iuris, praeſertim publici, aliarumque artium cognitio, vix acrior pulchri ſenſus. Noſtis adhuc, et meminiſtis bene, bibliothecam ab eō optimis et elegantioris potiſſimum litteraturae operibus cumulatiſſimam inſtructam fuiſſe, atque inde euenisſe, vt ab his magiſtris, mortuis quidem, nec tamen mutis, quantum diſtent aera lupinis, addiſceret, et diligens ingeniorum ſcrutator doctos, qui vere ſunt, ab iis qui putantur, probe discerneret.* Ceterum de hoc incomparabili iurisconſulto vide, praeter Car. Ott. Rechenbergii *Orationem parentalem Manibus Gribnerianis ſacram Lipſ. 1735. fol.* Gottl. Aug. Ienichenii *Elogium Mich. Henr. Gribneri*, in *Contin. Notit. Auct. Iurid. Georg. Beyeri Lipſ. 1738. 8. p. 153. ſeqq.*

d) Geſnerus, ab Ampliſſimo huius vrbis Senatu ad ſcholam Tho-

Erneſti [e]) *diſciplina magis magisque auctam atque amplificatam*, etiam nunc ſunt, qui non dicam ore ac viua voce, ſed ſcriptis ac tacita quaſi diſciplina conſtantiſſime tueantur, et poſteris quoque tradere omni ſtudio animique contentione enitantur. At enim neque omnes, neque in omnibus Germaniae academiis, qui ſtudioſae iuventuti ad diſcendam iuris ſcientiam facem praeferre conantur, ad maſculae et liberalis iurisprudentiae laudem recta

Thomanam regundam vocatus, Lipſiam venit menſe Septembri A. cIↃIↃccxxx. *Cuius* aduentu quanta commutatio tradendae apud nos humanitatis diſciplinae facta ſit, teſtis huius rei locupletiſſimus, Erneſti *Narrat. de Io. Matth. Geſnero ad Dau. Ruhnkenium, Opusc. Orat. p. 476. ſeq. edit. II. Lugd. B. 1767. 8.* memoriae prodidit his verbis: *Nec minus dixerim meritum de litteris vniuerſis. Nam profecto etiam rectius ac melius de litteris humanioribus, earumque vera et iuſta ſcientia, et latine ſcribendi facultate, iudicare, noſtros homines coepit docere. Quae res ei etiam inuidiam apud nonnullos contraxit, qui cum in his litteris ante crediti eſſent excellere, eo cognito, magnam priſtinae de ſe opinionis deminutionem factam ſentiebant.*

e) Egregiam diſciplinae Erneſtianae, cui Lipſia laetum humaniorum iurisconſultorum prouentum debet, indolem breuiter ſed eleganter, vt ſolet, deſcripſit Vir Clariſſimus mihique amiciſſimus, Aug. Guil. Erneſti *Memoria Io. Aug. Erneſti Lipſ. 1781. fol. p. VIII. ſeq.* copioſius vero et ex inſtituto Car. Lud. Bauerus, ſcholae Hirſchbergenſis Rector celeberrimus, libro ſingulari, quo *formulae ac diſciplinae Erneſtianae indolem et conditionem veram* pulchre et adcurate adumbrauit, edito *Lipſ. 1782. 8.*

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
gefördert von der Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

recta via, et nobili mentis ardore graſſantur, et viri docti, humaniorumque litterarum amantes de corrupta ac ieiuna his noſtris temporibus iurisprudentia ſaepe multumque conqueruntur. Quibus crebris hominum egregie cordatorum querelis equidem commotus apud animum conſtitui, in cauſſas intereuntis ſenſim paullatimque iurisprudentiae humanioris inquirere, non omnes quidem, quae commemorari poſſint ac debeant,[f]) neque enim hoc mihi, in ſemihorae curriculum coacto et coanguſtato, plane exſequi in praeſenti licet, et quaedam momenta, quae ad corruptelas iſtas penitius cognoſcendas in primis ſpectant, adeo lubrica ſunt, vt *plus cautionis in dicendo, quam in* ſcri-

f) De communibus huius mali cauſſis, a docentium pariter ac diſcentium partibus repetendis, iam dudum dixerunt Ger. Noodtius *Diſſ. de cauſſis corruptae iurisprudentiae, Tom. I. Oper. p. 616. ſeqq. edit. Lugd. B. 1735. fol.* Io. Gottl. Heineccius *Orat. de Iuriſconſultis ſemidoctis, Opusc. Var. Syll. Hal. Magd. 1735. 4. p. 519. ſeqq.* Abrah. Wielingius *Orat. II. de Sanctione Pragmatica D. Caroli VI. Imp. edit. II. Trai. ad Rhen. 1743. 4 p. 34. ſeqq.* Hub. Greg. Vryhofius *Orat. qua oſtenditur, interiorem iuris Romani notitiam in foro verſaturis omnino eſſe neceſſariam*, ad calcem *Obſeru. Iur. Ciu. Amſt. 1747. 8.* et nosmet ipſi iam quaedam de hoc argumento paucis complexi ſumus *praef.* Wielingii *Repetitioni Inſtitutionum Iuris Ciuilis Lipſ. 1781. 8.* praemiſſa, et ad Em. Merillii *Orat. de tempore in ſtudiis iuris prorogando*, libello Wielingiano ſubiunctam, *p. 335. ſeq.*

ſcribendo adhibendum videatur, ſed praecipuas quasdam, et moribus noſtris, ſi quid hoc in genere video, maxime adcommodatas. Quod quidem argumentum, neque ſollemnitati noui muneris adeundi alienum, neque honorifica tot litteratiſſimorum virorum praeſentia indignum, neque ab vtilitatibus horum lectiſſimorum iuuenum, qui in ſpem parentum, propinquorum patriaeque in litterarum ſtudia incumbunt, et in primis adprehendendae iuris diſciplinae operam dant, rationibusque remotum, vt mihi, breui oratiuncula non tam plene perſequenti, quam leuiter modo delibanti, beniuolas aures mentesque praebeatis, a *Vobis*, Rector Academiae Magnifice, Auditores omnium ordinum atque dignitatum Spectatiſſimi, Commilitones Generoſiſſimi atque Humaniſſimi, non quidem multis ambitioſisque precibus contendo, ſed potius a Veſtro fauore, Veſtraque humanitate ac beniuolentia certiſſime ſpero atque confido.

Humanior iurisprudentia quae ſit, ac iure habeatur, Auditores, profecto non eſſe puto, quod multis declarem. Vnus enim quisque, vel audito nomine, iam ſua ſponte ſatis intelligit, eam artis noſtrae tractandae colendaequerationem indicari, quae cum artibus liberalibus, ac diſciplinis, quae ad vniuerſum politioris humanitatis ambitum pertinent, vinculo indiſſolubili arctiſſime nexa ſit at-

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
gefördert von der Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

que copulata. [g]) Iam humanitatis ſtudia quibus finibus regantur, eorumque vſus quam late pateat ad ceteras diſciplinas omnes adcuratius percipiendas, et fructuoſius excolendas, cum ab aliis, iisque praeſtantiſſimis noſtra patrumque memoria viris, tum in primis a Iac. Perizonio, [h]) Arn. Drakenborchio, [i]) et Petr. Burmanno, [k]) magnis litterati Belgii luminibus, et a noſtro Io. Aug. Erneſti, [l])

g) Digniſſimus eſt, qui de natura et conſtitutione humanioris ſiue elegantioris iurisprudentiae legatur humaniſſimus nuper in ſororia academia iurisconſultus, et ordinis ſui princeps, Ern. Mart. Chladenius *de ambitu elegantioris iurisprudentiae Witteb. 1747.* hoc nomine iam laudatus Io. Frid. Iuglero *Diſſ. de inſignibus Germanorum in iurisprudentiam elegantiorem meritis*, praemiſſa Bern. Henr. Reinoldi *Opusc. Iurid. Lugd. B. 1755. 8. §. I.* Confer Chriſt. Henr. Eckhardum *praef. Hermeneut. Iur.*

h) Perizonius *Orat. de vſu atque vtilitate Graecae Romanaeque linguae, eloquentiae, hiſtoriae, et antiquitatis in grauioribus diſciplinis Lugd. B. 1693. 4.* in *Clariſſimorum Virorum Orationibus Selectis*, quas collegit Io. Erh. Kappius, et edidit *Lipſ. 1722. 8. P. I. orat. VI. p. 135 — 178.* et in Perizonii *Orat. XII.* quas collegit F. G. Weſthouius *Lugd. B. 1740. 8. orat. II. p. 51 — 102.*

i) Drakenborchius *Orat. de vtilitate et fructu, qui ex humanioribus diſciplinis in omne hominum et doctrinarum genus redundat Trai. B. 1716. 4.* et in Kappiana collectione *Orat. Select. P. I. orat. VIII. p. 214 — 253.*

k) Burmannus *Orat. in humanitatis ſtudia Lugd. B. 1720. 4.* Lipſienſibus typis eodem anno repetita, et in Kappii *Orat. Select. P. I. orat. X. p. 287—333.*

neſti,[1]) communi Germaniae praeceptore, ſatis ſuperque fuit demonſtratum. Quibus litteris niſi quis probe imbutus ac praeparatus ad iuris ſcientiam diſcendam acceſſerit, resque arctiſſimis vinculis coniunctas atque conſociatas, id quod e noſtratibus complures iam pridem egregie docuerunt,[m]) contra naturam disiunxerit ac ſeparauerit, is per omnem vitam in recti iuſtique ſcientia, ingenua illa atque liberali, ſpiſſiſſimis quaſi in tenebris ac denſiſſima caligine oberrabit. Qui igitur ſplendidum iurisconſulti nomen

1) Erneſti *Proluſ. de finibus humaniorum ſtudiorum regundis Lipſ. 1738.* redacta in compendium in *Clau. Cic. Ind. Latin.* ſub voce *Humanitas*, et *Orat. de humanitatis diſciplina*, *Opusc. Orat. p. 3—19.*

m) Plerique, qui de vtili ac neceſſaria humaniorum litterarum cum iurisprudentiae ſtudio coniunctione ex inſtituto diſſeruerunt, laudati inueniuntur apud Io. Sal. Brunquellum *Diſſ. praelim. de linguarum, philoſophiae, antiquitatum, et hiſtoriarum ſtudio cum iurisprudentia iungendo, Hiſt. Iur. Rom. Germ.* praemiſſa §. *II.* collata eiusdem *Iſagoge in vniuerſam iurisprudentiam, Opusc. Hal. Magd. 1774. 8. Tom. II. p. 992. ſeqq.* Quibus adde Ioſ. Lud. Ern. Puttmanni, Viri Conſultiſſimi, *Proluſ. de caeca et illiberali ſine arte critica et humanioribus litteris iurisprudentia Lipſ. 1762.* et *Var. Opusc. Syll. Lipſ. 1786. 8. p. 63. ſeqq.* nec non Frid. Platneri *Epiſt. ad Io. Aug. Bachium pro iureconſultis, qui litteras humaniores contemnunt Lipſ. 1750.* qua quidem, imitatione, opinor, Burmanni in oratione ſupra laudata, illum lepida diſſimulatione vſum eſſe, vix opus eſt monere.

aliqua cum laude vult atque dignitate inter viros doctos tueri, neque apud rudem modo plebeculam, et imperitam multitudinem, citra meritum, ita salutari, is, praeter adcuratam vtriusque linguae cognitionem, sine qua iuris nostri fontes, graecis latinisque litteris perscripti, nec rite intelligi, nec digne explanari queunt, et testem temporum, lucem vitae, historiam, cum exquisita antiquorum morum institutorumque notitia coniunctam, sine qua omnis omnino iurisprudentia caeca est, in primis solidae philosophiae, sine qua scientia nostra prorsus friget, praeceptis ac doctrinis, et mathematicis quoque disciplinis, quae ab humanioribus litteris vulgo quidem, sed inepte, disiunguntur, perpolitum ingenium subactumque iudicium ad artem nostram adferre debet, atque his demum verae eruditionis praesidiis instructus, his necessariis adcuratae doctrinae adminiculis subleuatus, dux et auctor esse poterit iuuenibus, qui iuris scientiae addiscendae caussa in academiam venerunt, praesertim cum e scholis iurisconsultorum prodeant non caussarum modo patroni ac iudices, sed etiam, qui summam rempublicam domi militiaeque in partibus sibi concreditis aliquando sint administraturi.

Quae cum ita sint, Auditores, nemo profecto mirabitur, hnmaniorem ac liberaliorem iurisprudentiam in, multis Germaniae academiis ad interitum inclinare, et

et Muſas manſuetiores paullatim fugere Themidem noſtram, eamque ſolam, ſine cultu, ſine ornatu, triſtem, miſeram, ſqualidam atque aſperam relinquere. Quotus enim quisque in rebus academicis adeo hoſpes eſt et peregrinus, qui ignoret, multos, illis, quas dixi, dotibus fere omnibus plane deſtitutos, docendae iurisprudentiae prouinciam proterue inuadere, qui ad quamcumque artem tradendam, et maxime ad noſtram, grauiſſimam illam ac latiſſime patentem, diſciplinam minus idonei, ne dicam plane inepti, omnium, qui ſapiunt, iudicio exiſtimantur; qui, velut agyrtae et circulatores, quos tempore mercatus ante portam Petrinam, ruricolarum, meretricularum, aliorumque de infima populi faece hominum caterua ſtipatos, nugari praetereuntes audimus, inficeta ac ridicula docendi ratione vtuntur; quorum ſcripta, irata Themide inuitaque Minerua crebro in publicum protruſa, ſi legimus, nouum plane orationis genus, quod priſcis illis gloſſographis, Bartolis, Baldis, Accurſiis, huiusque farinae aliis barbarae iurisprudentiae coryphaeis, facile dubiam reddit palmam, et heri aut nudius tertius apud Tunetanos Tripolitanosue, adeo horridum atque inconditum, et puriori latinitati adſuetis plane inſolitum eſt, natum videtur, adtoniti obſtupeſcimus.[n]) Atque ipſi

n) De litterarum latinarum peritia, iurisconſulto maxime neceſſaria, egregius locus occurrit in Erneſti *Memoria Io. Gottfr. Baueri,*

ipſi illi Thraſones litterarii, qui in quibusdam Germaniae academiis, velut noui Atlantes, totius caeli iuridici machinam humeris ſe ſuis ſustentare ſibi perſuaſum habent, et

Baueri, Opusc. Orat. p. 405. ſeq. quem hic adſcribere operae pretium duxi. *In eo*, inquit, *plurimum prouiſum eſt a parente, quod filii ingenium litterarum humaniorum diſciplina bene ſubigendum curauit, in primis a Crellio, ſcholae Nicolaitanae in hac vrbe Rectore, de cuius in eo genere felici artificio ſuperuacuum ſit dicere, et diximus alias. Et litteras in primis latinas in illius viri diſciplina ita didicerat, vt ex iis in diſcendo iure plurimum iuuaretur, easque ita adamauerat, vt ad extremum earum amorem conſeruaret. Nam etſi ipſe, vt fateri ſolebat, tractandis iuris partibus iis diligentius, quae a barbaris ortae, latinitatis elegantiam non capiunt, vt feudali, elegantiam ſcribendi perdiderat: tamen rem ipſam laudabat et commendabat, ac negabat, ſine multis litteris latinis ius bene diſci, leges veteres a Romanis ortas recte intelligi et explicari poſſe, libenterque vtebatur conſuetudine eorum, qui earum litterarum peritiores eſſent, nec male iudicabat de virtutibus orationis latinae, et cuiusque de recentioribus in eo genere facultate.* De inepto autem illo ſcribendi genere, e ſupina latinarum litterarum negligentia orto, Perizonius oratione ſupra laudata *p. 60. edit. Lugd. B.* haec habet: *Quae ſtribligo, quam foeda illuvies obſidere debet eorum ſermonem et ſcripta, qui publice, vel ſua voluntate, vel neceſſario, vtuntur lingua alienigena, et ex antiquis ſaeculis repetenda, cuius tamen non modo elegantiae aut eloquentiae vel tantillum attenderunt, ſed ne quidem ipſam didicerunt phraſin, aut ipſam vocabulorum ſignificationem et vſum.*

et ipſa iurisprudentia prudentiores ſibi eſſe videntur, °) de plurimis argumentis, quae illotis manibus adtrectare ſustinuerunt, ita ſcripturiunt, vt ſiue integri libri, ſiue academicae disputationes ab illis editae merum rus oleant, ſummumque legentibus, licet patientia ſatis armatis, taedium obrepat. Iam vero noui illi et ſubitanei iuris, ſi diis placet, doctores, vna diſſertatione inaugurali, ex aliis miſera diligentia impudenter exſcripta, et intermixtis impurae et tortuoſae orationis ſtribliginibus vtcumque defen-

o) Ventoſiſſimos illos inſolentiſſimosque homines, capitales reipublicae litterariae, et praecipue academiarum peſtes, viuis quaſi coloribus depinxit, et vrbano dicendi genere omnibus irridendos exſibilandosque propinauit Puttmannus noſter, Vir litteratiſſimus, et humanioris iurisprudentiae ornamentum, *Comment. de Thraſoniſmo litterario Hal. 1782. 8.* qui etiam alios de hoc genere ſcriptores *praef. p. 4.* et in ipſo libello paſſim larga manu ſuppeditauit. In qua quidem commentatione, tamquam in ſpeculo, imaginem ſuam intueri poſſunt vani quidam oſtentatores, et immodici ingeninli ſui laudatores, qui, effronti impudentia turgidi, ſe ſolos ſapere, et per ora hominum volitare, in circulis palam iactant, ceteros vero fungos eſſe ſtipitesque putant: quorum abſurdae et inſulſae garrulitati, quae illis in docendo familiaris eſt, quamuis vix plebeiae mulierculae aures fatigandas permitterent, liberales adoleſcentes, nimia credulitate decepti, et quaſi torrente quodam communis ſtupiditatis dicam, an leuitatis abrepti, excuſſa omni aurium elegantia, ingenia corrumpenda tradunt.

defensa, celebritatem nominis, atque immortalem gloriam consecuti, qui vix mediocrem iuris scientiam e vulgaribus compendiis sibi adquisiuerunt, variis artibus ac machinationibus optimos iuuenes pellicere, operam suam parua mercedula locare, e dictatis, partim praeceptoribus suis surreptis, partim e sexcentis disputatiunculis et commentariolis misere compilatis, aliquid garrire, de vsu forensi promissiones nescio quas facere, fontes iuris, quos ipsi legere et interpretari, propter crassam graeci latinique sermonis ignorantiam, nequeunt, contemnere, omnemque sapientiam ad compendia reducere, memoriam discipulorum definitionum ac diuisionum farragine obruere, verbo, nihil omittere, quo minus adolescentium, qui caeco quodam impetu ad tam ineptas scholas delati sunt, ingenia, ad veram sapientiam in omni vita profuturam fingenda atque informanda, irreparabili ipsorum damno, plane corrupta deleantur. Huc accedit, quod, vt pluribus documentis satis compertum habeo, in quibusdam academiis dominatur, ac veluti pestis in tenebris grassatur mysterium quoddam malitiae atque iniquitatis, cum tenebriones quidam, ad pristinam, et dudum feliciter depulsam barbariem restaurandam diis iratis nati, qui tamen tenui sua scientia apud ignobile vulgus nescio quam auctoritatem obtinuerunt, et ad quorum tribunal litterarium, quasi Minoe, Aeaco et Rhadamantho ab inferis in orbem iuridicum euocatis, obscuri

ſcuri terrae filii contremiſcunt, quos maxime debebant nouis in academia aduenis, ad prima litterarum et iuris ſcientiae fundamenta rite iacienda, prae ceteris commendare, et tamquam rectiſſimae et tutiſſimae viae duces commonſtrare, eos ipſos occultis ac nefandis, quae lucem fugiunt, artibus deprimere, debitis laudibus maligne priuare, eorum ſcholas adoleſcentibus, turpiusculae fraudis ignaris, quaſi nihil inde ad vitam ciuilem, exercitationemque forenſem vtilitatis capere poſſint, ſuſpectas reddere nefarie conantur, qui denique, ne quid improbitatis deſit, etiam in ipſos praeceptores ſuos, quibus omnem ſuam ſcientiam, cuius tarda et obtuſa illorum ingenia fuerunt capacia, acceptam referre debent, et e quorum inſtitutionis fontibus arida prata ſua irrigare potuerunt, abiecto omni pietatis gratique animi ſenſu, acerbitate et rabie furere, morſuque viperino ſaeuire conſueuerunt. In hos tales cadit ſane illud Liuii, p) cum *nulla*, inquit, *ingenia tam prona ad inuidiam ſunt, quam eorum, qui genus ac fortunam ſuam animis non aequant: quia virtutem et bonum alienum oderunt.* Huic malignitati quorumdam, ac pernicioſae optimum quemque ſupprimendi cavillandique conſuetudini, quae tamquam infelix arbor, in bonorum perniciem, fundique noſtri opprobrium ſcelerata manu ſata, altas radices egit, maxime tribuen-

 dum

p) Liuius *Lib. XXXV. c. 43.*

dum esse arbitror, quod scholae humaniorum iurisconsultorum desertae propemodum ac derelictae iacent, et, repudiatis contemtisque Cuiacii imitatoribus, et Cuiacianae formulae ac disciplinae sectatoribus, q) ad Forcatulos nostrae

q) Meam de hoc contemtu sententiam candide aperui litteris ad Illustrem Iurisconsultorum Ordinem a. d. V. Iun. A. cIↃIↃCCLXXXII. datis, quas, pluribus rationibus commotus, hoc loco integras adponendas existimaui.

„Etsi multis multorum sermo-
„nibus satis compertum habeo,
„post fata Viri Summe Reuerendi
„et Illustris, Frid. Gottl. Zolleri,
„complures iam, agmine quasi
„facto, ad Vos confluxisse, Vo-
„bisque preces ore scriptisque
„exposuisse suas, meritis quem-
„que suis plus minusue innixum:
„nihilo tamen minus et ego no-
„men quatulumcumque meum in
„iis profiteri sustineo, qui, fidu-
„cia doctrinae viriumque desti-
„tuti, non tam arduum profes-
„soris munus ambiunt, quam,
„dulci futurae fortunae spe ad-
„lecti, Sereniſſimo Principi, Eius-
„que amicis sapientissimis per hanc
„opportunitatem innotescere, ac
„per Vos de meliori commen-
„dari cupiunt. Qui enim meus
„fuit pudor, et exigua de lit-
„teris qualibuscumque meis opi-
„nio, cum in musei mei veluti
„latebris hucusque semper deli-
„tuerim, neque quidquam pu-
„blici muneris vmquam adpetie-
„rim: ne prorsus sempiterna ob-
„liuione quasi sepultus iacerem,
„sed, post longam moram, diu-
„turnumque silentium, tandem
„aliquando in publicam lucem
„prodire auderem, opportuna
„huius temporis occasio, rerum-
„que mearum ratio suadere vide-
„bantur. Iam vero, desertis prae-
„ceptorum scholis, relictisque dis-
„centium subselliis, quid per
„plures annos, nullis vmquam
„praemiis excitatus, e re acade-
„mica

noſtrae aetatis tam incredibiles concurſus fiunt, tantoque adplauſu hebetes et rudes vulgaris et proletariae ſcientiae doctores cateruatim excipiuntur.

Quid porro? Auditores, quale illud eſſe dicam, quod in hac litterarum luce, et in tanta optimorum librorum abundantia, nihilo minus ſunt, quibus viliora ſplendeant, meliora ſordeant, qui, frugibus repertis,

„mica egerim, non eſt, quod „longa commemoratione, mul„tisque verborum ambagibus Vo„bis exponere inſtituam. Veſtris „enim in oculis, et totius acade„miae verſatus ſum, ſuperbaque „meritorum, ſi qua ſunt, quae „ſcio quam ſint exigua, praedica„tio ingenio moribusque quam „maxime aduerſatur meis. Do„cendo iuuentutis litterarum ſtu„dioſae rationibus pro virili con„ſulere conatus ſum, plus for„taſſe, ſi turba ſaperet, vtilitatis „praeſtiturus. Paucis et intelli„gentibus inſeruire, ſatis fuit, „exemplo Ioach. Camerarii, cum „quo viro tamen me vllo modo „comparare, ſine ſumma arrogan„tia, non poſſem, ad animum „mihi ſaepe reuocato. Scribendo „etiam apud doctos famam quae„ſiui, eamque hoc in genere mihi „ipſe legem ſcripſi, ad hunc vs„que diem religioſe ſeruatam, vt „non multa, ſed multum proferre „adlaborarem, ratus, vti eſt, ni„hil eſſe ſtultius, quam ſcribendo „famam perdere. In his angu„ſtis igitur meorum de re acade„mica meritorum finibus, nihil „amplius a Vobis in praeſenti hu„manissimis precibus petere au„deo, niſi hoc, vt ſplendidiſſimis „aliorum celeberrimisque no„minibus etiam meum, licet ob„ſcurum, neque vlla claritate con„ſpicuum, beniuole addere, res„que

glandibus veſci malint. Iuuentutis litterarum ſtudioſae maxime intereſt, praeſtantiſſimos in omni diſciplinarum genere auctores, ad imbibenda prima cuiusque artis elementa, in manibus habere, hisque magiſtris initiari, ac ſenſim ſenſimque ad altiora praeparari, vt, ſi ingenii alacritas, iudicii maturitas, et diligentiae adſiduitas acceſſerint, e myſtis aliquando epoptae efficiantur, et in ipſa doctrinarum adyta intimosque receſſus immittantur. Qui vero

„que meas iis, quibus a noſtro „Indulgentiſſimo Principe ſalus „academiarum concredita eſt, et„iam atque etiam commendare „velitis. Quibus precibus ſi Vos, „vt Veſtra in me beniuolentia me „certiſſime ſperare iubet, locum „benigne conceſſeritis, ſatis feli„cem me beatumque praedicabo.“

Cumulate vero tunc Collegium Iurisconſultorum illis precibus locum conceſſit. Iam, quoniam his litteris ad locum quemdam Camerarii reſpexi, etiam hunc addere haud grauabor. Scilicet ſummus ille vir *Epiſtolarum*, quarum poſt ipſius obitum filii ediderunt volumina duo *Francof. 1583.* et *1595. 8. Lib. VI. Vol. I.*

p. 461. ad Hieron. Wolfium ita ſcribit: *Ego iam dudum et noſtra ſtudia contemni, et parui fieri operas, et negligi doctrinam, aequiſſimo animo fero. Nihilo tamen minus diligenter in his colendis verſor, quamuis paullo poſt paene interitum his impendere vaticinetur noſter Cyprianus quoque. Atque eos, qui non cupiant me audire, plus damni facere exiſtimo, quam me, cuius ſcholas non frequentent. De his igitur nos conſolemur, ne nos afflictemus, neu animum deſpondeamus, ſecundum Plautum.* Conf. Erneſti *Orat. de conuerſionibus eloquentiae, Opusc. Orat. p. 63. ſeq.*

vero libros classicos, et litterarum ornamentis tamquam luminibus distinctos e iuuenum manibus extorquent, contra in eorum locum proletarios, et ab omni elegantia adcurataque doctrina plane alienos substituunt, ii profecto, ne quid grauius dicam, laudabili adolescentium discendi cupiditati, et futurae vitae rationibus non optime consulere videntur. Nam, vt est in notissimo Horatii r)versiculo,

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

Itaque, cum hac nostra aetate, et in hac studiorum iurisprudentiae peruersitate atque corruptione aut raro, aut numquam in ipsos iuris ciuilis fontes recitationes instituantur, quae docendi ratio apud maiores nostros fere sola obtinuit: seligendi saltem sunt ad lectiones academicas, cum insignis vtilitatis vbertate habendas, tales libelli, qui ex fontibus hausti sint, et ad fontium puritatem atque dulcedinem quam proxime accedant. Sic, vt hoc exemplo vtar, cum ante aetatem Gribneri, quem iam iterum honoris caussa nomino, in tradendo iure ciuili, secundum ordinem Institutionum pariter ac Pandectarum, Lud. Menkenii libros nostrates in deliciis haberent: Gribnerus, quamuis necessitudinis vinculo Menkenio iunctus, et in munere antecessoris primarii successor,

r) Horatius *Lib. I. epist. 2. v. 69.*

ſor, tamen primus fuit, qui Heineccio, cuius Elementa paullo ante in Belgio, vbi vir cultiſſimus tum temporis apud Friſios magna celebritate ius profitebatur, primum prodierant,[s]) ius ciuitatis academicae in hac alma Muſarum ſede donaret, cuius praeclarum exemplum in animis ceterorum doctorum, craſſo ſub aere haud natorum, eam vim auctoritatemque habuit, vt, perſpecta horum librorum praeſtantia atque vtilitate, illud certatim imitarentur. Noſtra aetate quid demum haec tropica inſtituerit, quid, bono Heineccio proſcripto et exterminato, et in quadam Bartolidarum familia iamiam obliuionis quaſi tenebris ſepulto,[t]) *Hellfeldianiſmo, ſiue, quod* idem

s) Primas Heineccianorum Elementorum editiones excepiſſe deinceps plures alias non modo in Belgio, ſed etiam in Germania, e Bibliothecis Iuridicis abunde conſtat. Hoc vnum notaſſe ſufficiat, *Elementa Iuris Ciuilis ſecundum ordinem Pandectarum* multo, quam antehac, emendatiora edita fuiſſe *Trai. ad Rhen. 1772. Tom. II. 8.* Quam editionem in primis commendat errorum, partim ab ipſo auctore nimis feſtinante, partim ab operis commiſſorum, a viro docto, cuius modeſtia nomen celari voluit, facta emendatio. Praeterea in legum atque paragraphorum numeris, et titulorum adnotationibus, perperam laudatis, plurimae mendae ſublatae, et leges nonnullae, ad probandas ſententias neceſſariae, additae ſunt, demtis aliis, ſine cauſſa adſcriptis.

t) Gottfr. Sellius *Vindic. Method. Heinec. Trai. ad Rhen. 1734. 8.* in epilogo *p. 165.* Heineccium ita adloquitur: *Tuto ſemper contemnere perge, Illuſtris Heinecci, cuiuscumque generis omnia, quae* forte

idem eſt, barbariſmo in iure ciuili aditum ad hanc noſtram academiam proh pudor! patefecerit, multa proferri in medium disputarique poſſent, niſi et temporis anguſtiae, quibus circumſcriptus ſum, orationis curſum impedirent ac ſufflaminarent, et verendum eſſet, ne cupidius magis, quam verius, a nobis dicta eſſe viderentur. Nolite tamen mihi, qui liberaliſſimarum artium ſcientia non male

forte in poſterum in celeberrimum nomen tuum protruſa experiri potueris, calumniarum exempla. Aderunt vbiuis terrarum, praeſtoque aderunt magni nominis tui cultores ingenui, qui, ſi opus viſum fuerit, pro meritis ſtatim expediant, praecipitique nouem per iugera ſaltu pulſent tam inutile in re litteraria fucorum genus. Quibus tamen displicent Heinecciana Elementa Iuris Ciuilis, ſiue propter methodum axiomaticam, ſiue propter alias rationes, iis adrideant Io. Ortu. Weſtenbergii *Principia Iuris*, tam *ſecundum ordinem Inſtitutionum*, quam *ſecundum ordinem Digeſtorum ſeu Pandectarum*, in vſum auditorum vulgata, et non ſolum a Batauis aliquoties impreſſa, ſed etiam a Germanis typis renouata, vel Corn. van Eck *Principia Iuris Ciuilis, ſecundum ordinem Digeſtorum*, quorum editio quinta excuſa eſt *Trai. ad Rhen. 1724. 8.* et procul dubio etiam recentior exſtat. His ducibus eximiis viam praeeuntibus, praeclaram, et e limpidis legum fontibus, ſine admixtione aliorum iurium, deductam iuris ciuilis cognitionem, etiam in foro verſaturis olim frugiferam, docentes tradere, diſcentes percipere poſſunt, neque ideo opus habent ad eiusmodi libros rurſus curſum flectere, qui toti ſunt foedae barbariae ſordibus oppleti.

male praeparatum pectus ad iuris disciplinam adtuli, v) vos, omnis munditiae et elegantiae osores, et alienae bar-

v) Cum iuuenis duodeuiginti annorum in eo essem, vt, honesta missione ante exactum sexennium a supremo senatu ecclesiastico impetrata, Musis Grimmensibus valedicerem, Io. Tob. Krebsius, post Schwarzii ad Penicenses discessum, scholae provincialis Rector meritissimus, reddita illi, vt adhuc bene memini, pecunia, ad emenda vtriusque Senecae opera exempli Gronoviani mihi mutuo data, me percontatus est, quo vitae genere, absoluto studiorum academicorum curriculo, deinceps essem vsurus? Cui cum respondissem, parentes quidem me, quem quodam opinionis errore sacris litteris operam daturum crederent, muneri sacro destinasse, sed me ipsum velle primum caussis in foro orandis vacare, et successu temporis fortasse praefectum iuris dicundi in terris Schoenburgicis euadere: tum ille subridens, ita vero tibi, inquit, in academia, praeter copiolas forensis iurisprudentiae ex Hoppio vestro, vel Lauterbachio colligendas, et formulam iudiciariam memoriae infigendam, aut nihil aut parum amplius discendum restat; quin tu potius, si eo, quo apud nos coepisti, tramite perrexeris, aliquando professor iuris fies. Hoc ante hos tres et viginti annos Krebsius futurum praedixit, et, quod nunc vsu venit, cecinit vt vates. Quibus autem caussis inductus optimus praeceptor de me in illa aetate tam praeclare senserit, et, vt nunc euentus comprobat, haud vanus augur fuerit, id patet ex honorifico elogio, quo me manu sua testateque dimissum, et ad patrios lares reuertentem amantissime suit prosecutus. Quod, non inanis gloriolae cupiditate incensus, sed vt illis, qui omnes alios ex se metiri solent, harum tabularum fide constaret, qui-

barbariae *imitatores*, irasci, et date hoc iustae indignationi meae, vt cum Horatio [x]) alta voce exclamem:

O imi-

quibus litteris in illa pulcherrima scholae Grimmanae disciplina tinctus atque imbutus ad tirocinium iuris accesserim, simulque vt piis Manibus viri de me optime meriti perenne grati animi monimentum ponerem, hoc loco integrum exhibendum putaui.

„In iuuenibus indolis honestae, rectique amantis indicium „non fallax est, si in aetate adhuc „decliui ita vitae suae, studiorum„que *literarum rationem institu*„unt, vt, quod officii sit, id non „poenarum metu coacti, sed vir„tutis amore inuitati faciant, et „cum voluptate, maiorique adeo „fructu praestent, quod ex offi„cii, *legumque ratione* praestan„dum erat. Quo rarius autem „iuuenes, pro leuitate animi offi„cii sui plerumque immemores, „et negligentes, hac amabili vir„tute ornatos deprehendimus, eo „maiori amore complectendi, ma„iorique laude condecorandi ii „sunt, in quibus generosa haec, „et erecta animi indoles conspici„tur. In horum iuuenum cen„sum omni iure referendus est iu„venis ornatissimus,

CHRISTIANVS GOTTLOB RICHTERVS

LICHTENSTEINIO SCHOENBVRGENSIS

„qui ex eo inde tempore, quo „disciplinae nostrae, institutioni„que commissus est, nihil prius „sibi, antiquiusue habendum pu„tauit, quam hoc, vt discipuli „pii, probi, obsequentis, dili„gentis, modestique officio satis„faceret, et praeceptorum respon„deret votis. Cum igitur pieta„tis, virtutis, omnisque hone„statis fuerit studiosissimus, et „in liberalibus artibus colendis „perquam assiduus; non solum „omnium praeceptorum suorum „fauorem sibi, amoremque con„ciliauit, sed ea etiam doctrinae

subsi-

O imitatores, ſeruum pecus, vt mihi ſaepe
Bilem, ſaepe iocum veſtri mouere tumultus!

Neque

»ſubſidia ſibi comparauit, quibus »adiutus magno cum fructu in »academia ſublimiores doctrinas »rite percipere, ſuoque tempore »reipublicae ſaluberrima officia »praeſtare poſſit. Et in latina qui»dem lingua eam ſcribendi facul»tatem aſſecutus eſt, vt, ſi quis »latine ſcriptum quid ab eo lege»rit, magnam ei cum Cicerone »familiaritatem intercedere, facile »intelligat; in graeca autem lin»gua profecit ita, vt paucos com»militonum ſuorum haberet pares, »quod perquam rarum in iuuene, »iurisprudentiae ſeſe conſecra»turo: nec linguae gallicae ſtu»dium neglexit. Initia autem »diſciplinarum altiorum, theolo»giae, logices, rhetorices, ma»thematices, hiſtoriaeque et ſa»crae et profanae ita percepit, »vt, his fundamentis rite iactis, »in academia in colendis iis, ac»curatiusque percipiendis facile, »feliciterque verſari poſſit. Cum »autem hic iuuenis ornatiſſimus »iam ſit in eo, vt, curriculum »ſcholaſticum emenſus, ſtadium »academicum ingrediatur; rem »iuſtam, bonisque literis debi»tam facturos nos eſſe putauimus, »ſi eum patronorum liberalitati, »munificentiaeque diligentiſſime »commendaremus. Humaniſſime »igitur harum literarum lectores »humaniſſimos, bonarum etiam »literatum nomine, rogatos vo»lumus, vt hunc optimae ſpei iu»venem ſuo fauore, iuuandique »ſtudio amplectendum ſibi arbi»trentur. P. P. in illuſtri Mol»dano a. d. XVII. Sept. A. R. S. »MDCCLXIII.«

x) Horatius *Lib. I. epiſt. 19. v. 19. ſeq.* vbi Guil. Baxterus haec adnotauit: *et ſerui et pecudes ad alienum praeſcriptum viuunt; aſinos intelligit.*

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
gefördert von der Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

Neque hoc ſilentio praetermittendum eſſe reor, Auditores, eas inſtitutiones, quibus ad humaniorem iurisprudentiam adoleſcentibus via et aditus munitur, ſaepe ab *illis* occupari, qui a litteris, quibus eſt ab elegantia et humanitate nomen, aut plane alieni ſunt, aut quorum ſtudia certe nondum ad maturitatem prouecta eſſe videantur. Quod, ne gratis dixiſſe videar, nulla re manifeſtius, quam vulgari et ſuperficiaria hiſtoriae iurisprudentiae Romanae, in plerisque iurisconſultorum ſcholis, enarrandae ratione, comprobatur. Hiſtoria Romanae iurisprudentiae, ab ortu aeternae vrbis, quae maximam cultioris Europae partem etiam nunc legibus regit ſuis, huncque dominatum, niſi me mea penitus fallit coniectura, perpetuo exercebit, vsque ad interitum Byzantini imperii, maturae ac profundae eruditionis, multaeque ac variae lectionis hominem, qui arctiſſimam cum interioribus litteris familiaritatem contraxerit, requirit. Etenim primum et ante omnia praecognitam habere debet adcuratam iuris graeci, maxime Attici, notitiam, propterea quod, vt inter omnes ſatis conſtat, multa e Solonis axibus, aliorumque inclitae apud Graecos famae legumlatorum ſanctionibus Romam migrarunt. Deinde ſtatum publicum Romanorum, ſub regibus, ſub conſulari imperio, ſub nutu arbitrioque vnius, ſiue gentilium ſuperſtitioni addicti, ſiue Chriſtiana ſacra profeſſi, per tot ſaeculorum interuallum, tantasque conuerſiones atque viciſſitudines,

ex ipsis rerum Romanarum graecis latinisque auctoribus ad vnguem tenere debet. Tum veteris diuersarum sectarum philosophiae praecepta, quibus vel imperatores, vel uri sconsulti innutriti fuerunt, et doctorum ecclesiae varias, et saepe inter se dissidentes sententias, et praeiudicatarum opinionum auctoritates, quibus principes Christiani in republica domi forisque administranda, et legibus maxime ferundis regi se, nec raro pro libidine et mero arbitrio antistitum ciuitatis Christianae volentes duci, atque etiam nolentes trahi passi sunt, in numerato habere debet.[y])

Quam

y) Iurisprudentiae historicae studiosis, ad verum in his rebus acutius videndum, etiam atque etiam commendamus Ed. Gibboni egregium opus, quod inscribitur, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, cuius recentissima editio lucem vidit *Lond. 1783. Voll. VI. 8. cap. XX. seqq.* cui vt dignus tanto historico inter populares nostros interpres, neque inhonestae vllius librarii cauillationi obnoxius, quamprimum contingat, boni publici caussa serio optamus: item scriptoris anonymi *Histoire des Révolutions, arrivées dans le Gouvernement, les Loix et l' Esprit humain, après la conversion de Constantin jusqu' à la chûte de l' Empire d' Occident Hag. Com. 1783. 8.* qui liber, ad historiae fidem magna sentiendi libertate, sed perturbato ordine scriptus, etiam in linguam germanicam translatus prodiit *Lipsiae 1784. Tom. II. 8.* Quibus iungi possunt Corn. Guil. de Rhoer *Dissertationes de effectu religionis Christianae in iurisprudentiam Romanam*, quarum *Fasciculus primus Groning. 1776. 8.* in lucem exiit, altero, quod sciam, necdum subsecuto.

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
gefördert von der Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

Quam ob rem hiſtoria eccleſiae Chriſtianae cum fatis iurisprudentiae Romanae indiuulſo nexu eſt coniungenda, in quam etiam ſingularia praeclariſſimorum ſuperioris memoriae iurisconſultorum, Iac. Gothofredi, Henr. Valeſii, Iuſt. Henning. Boehmeri, Io. Georg. Pertſchii, aliorumque merita, vel ab ipſis theologis, iure meritoque praedicantur, ſicut inter veteres illos hiſtoriae eccleſiaſticae conditores Socrates, Hermias Sozomenus, et Euagrius iurisconſulti fuerunt. [z]) Qua quidem re aut omnino neglecta, aut animo a partium ſtudio non ſatis vacuo, neque a praeiudicatis opinionibus libero in ſubſidium vocata, vel *ipſe Bachius*, *digniſſimus* ceteroqui diſciplinae Erneſtianae, etiam in hoc litterarum genere fructuoſiſſimae, alumnus, haud raro humani quid paſſus eſſe videri poteſt. *Nolo longius progredi.* Tempus enim me ac latera deficerent, ſi complecti oratione vellem omnia illa litterarum praeſidia, et exquiſitae doctrinae adiumenta, quibus non dicam perfectus, et omnibus numeris abſolutus, ſed probabilis modo hiſtoricae iurisprudentiae interpres inſtructus ornatusque, et quam ingenti litterarum quaſi flumine inundatus neceſſario accedere debet ad huius rei ambitum

z) Inſtar omnium hic laudari meretur magnum Germanici nominis et patriae noſtrae decus, Io. Matth. Schroeckhius in der *Chriſtlichen Kirchengeſchichte Tom. I. p. 90. ſeq.* et *p. 147. ſeqq. edit. II. Lipſ. 1772. 8.*

bitum cum laude fructuque emetiendum. In quibus sacris initiisque tradendis si omnes ita versarentur, vt ex illis, quos dixi, fontibus genuinas causas tum singularum sanctionum, tum vniuersae legislationis, ab hoc vel illo principe factae, paullo altius repeterent, eamque legum philosophiam cum moribus nostris institutisque comparatarent atque contenderent: tum illud, *nescio quid*, praeclarum ac singulare existeret, et iuuenes, hoc *tramite* ad penetralia *iurisprudentiae deducti*, *vberrimos* inde fructus, etiam in vita ciuili, et inter media fori murmura, caperent, et academicae institutionis, tam frugiferae ac salutaris, doctrinaeque *vere aetatis ineunte collectae*, cum suauissimo voluptatis sensu, viri senesque, semper recordarentur. Sed non omnibus, qui in academiis docendi munere funguntur, promiscue *haec sacra patent:*

Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.

Plura de his aliisque causis intereuntis iurisprudentiae humanioris dicere possemus, Auditores, si et tempus, et locus paterentur. Ceterum quae dixi, *non* cuiusquam vel leuiter offendendi, nedum *maligne* rodendi et vellicandi causa, sed optimo in iurisprudentiam liberalem, cuius, ad manuariae artis quaestusque illiberalis sordes fere depressae, corruptelis indoleo, animo *dixi:* ea vero huc pertinent vniuersa, vt erectae *indolis* iuuenes, qui ad hanc litterarum vniuersitatem, tamquam mercatum

tum bonarum artium, acceſſerunt, et, in optimo aetatis flore conſtituti, ardentiſſimis parentum votis, et bonae ſpei, quam patria cuiusque de fructibus ſtudiorum in academia colligendis, domumque reportandis concepit, ſatisfacere ſatagunt, quid ſuarum partium ſit, adhuc in tempore cogitent, et, ſi quos forte malus quidam abstulit in diſcendi ſtudendique ratione error, aut caeca et inconſulta talium magiſtrorum, qui mixtam cum falſa opinione ſcientiae ignorantiam atque ſtultitiam, vel inter ipſas mulierculas, produnt, transuerſos egit adſectatio, leniter corrigantur, ſiue potius blande moneantur, et contra peſtilentes iurisprudentiae ſtudiis opiniones mature muniantur. Quod nequitiae magiſter Ouidius [a]) de voluptatum illecebris, iuuentuti in academia praecipue fugiendis, cecinit, id longe alio ſenſu, ſeuerae in litteris proficiendi rationi adcommodatum, quotidie in ore illorum animoque verſetur:

Vtendum eſt aetate: cito pede labitur aetas,
Nec bona tam ſequitur, quam bona prima fuit.

Ex his autem, quae diximus, ſimul et illud intelligent omnes, quibus de ſtudio iurisprudentiae ſententiis adoleſcentes a me, doctore priuato, hucusque fuerint imbuti, et

a) Ouidius *Lib. III. de Art. Am. v. 65. ſeq.*

et a me, anteceſſore in hac academia publice conſtituto, ſi mihi operam dare, frequentioresque ad ſcholas meas publicas priuatasque confluere velint, vt perſona, quam nunc ſustineo, dignum eſt, acriori etiam ſtudio, et maiore animi contentione in poſterum imbuentur.

Hanc tu, quaeſo, mihi mentem perpetuo ſerua, Deus Optime Maxime, cui pro tot tamque luculentis tuae in me propitiae voluntatis ac prouidentiae ſingularis documentis, quibus vita mea, in hac academia tot annos transacta, abundauit, hodierno die in hac concione gratias maximas et immortales publice ago, et, dum anima ſpirabo mea, ſempiternas habebo. Quod bene ac feliciter mihi, huic almae ſtudiorum meorum matri, ac ſtudioſae litterarum iuuentuti euenire iubeas, perſonam mihi impoſitam nunc promtus alacerque ſuscipio, teque, munificentiſſimum omnium bonorum largitorem, piis caſtisque precibus ſupplex veneror, vt mihi in omnibus muneris partibus rite obeundis volens propitiusque adſis, omnibusque meis conatibus ac ſtudiis numen nutumque diuinum adnuas. Tuere ac protege potenti tuo praeſidio tuae inter nos poteſtatis vicarium, Sereniſſimum Principem Electorem, FRIDERICVM AVGVSTVM, Patrem Patriae Optimum, ciuium ſuorum amorem ac delici-

licías, vna cum Coniuge Sereniſſima, et Filia Dulciſſima, totaque Domo Auguſta, et hunc talem Principem, cariſſimae patriae noſtrae diuinitus conceſſum, qui bene rempublicam, qui ex vtilitate omnium regit, qui hanc noſtram litterarum vniuerſitatem ſumma beneficentia fouet, qui etiam meam ipſius ſortem, nouo nuper beneficio indulgentiſſime in me collato, hilariorem reddidit, meumque animum ſpe laeta recreauit, omnibus rebus, quibus principum felicitas cenſetur, domi forisque ſemper florentiſſimum praeſta, ſerisque nepotibus ac pronepotibus ſaluum, ſoſpitem atque incolumem ſerua. Reſpice propitio numine Illuſtriſſimos Principis Amicos, quorum conſilio, prudentia, fide, vigilantia res Saxonicae ſtant vigentque, eosque, ampliſſimis maximorum de vniverſa patria meritorum praemiis ornatos cumulatosque, in publicae rei commodum, et litterarum emolumentum, diutiſſime conſerua. Complectere fauore tuo Supremum Senatum Eccleſiaſticum, firmiſſimum purioris religionis et libertatis Euangelicae in imperio Germanico fulcrum, cuius prouida cura pro ſalute ac dignitate rei academicae et ſcholaſticae in terris noſtris excubat, Summisque huius ſacri confeſſus Viris laetiſſimos ac ſaluberrimos conſiliorum et actionum omnium ſucceſſus largire, vt, te adiuuante, eam noſtrae eccleſiae, quam tempus et neceſſitas flagitat, opem adferre poſſint. Serua communem patriam in eo pacis ac tranquillitatis ſtatu, in quo tumet

ipse benigniſſime eam collocaſti, cuncta pericula ac mala a finibus eius propelle, contra vero promoue ciuium concordiam, vrbium celebritatem, agrorum fertilitatem, frugum vbertatem, commerciorum florem, omnium rerum publice priuatimque adfluentiam. Hanc autem academiam, Saxoniae ocellum, humaniorum litterarum ac bonae mentis ſacrarium, fortunare perge, eiusque famam, quam per tot ſaecula in vniuerſo terrarum orbe, doctorum in omni diſciplinarum genere excellentia atque celebritate, iuuenum vndique confluentium diligentia atque humanitate, illibatam obtinuit, in dies magis magisque auge.

Nunc Te adpello, qui hoc ſemeſtri rebus noſtris cum praecipua prudentiae, grauitatis dexteritatisque laude praees, Rector Academiae Magnifice, Tibique pro inſigni hoc fauoris in me Tui argumento, quod huius diei ſollemnitatem perhonorifica Tua praeſentia illuſtriorem ſplendidioremque reddere voluiſti, obſtrictiſſimum, vt debeo, animum profiteor. Erit hic magiſtratus Tuus cum Tibimet ipſi ſemper maxime memorandus, tum academiae noſtrae fauſtiſſimus, et candidiſſima merito in faſtis noſtris nota inſigniendus, propterea quod, excelſa Principis noſtri liberalitate atque munificentia, Rectore Mathematico, exſtruetur ſpecula ad lucida caeli ſidera diligentius curioſiusque obſeruanda, nouum Lipſiae ornamentum, mul-

multis multorum votis diu expetitum.[b]) Hanc Tibi laudem rectoratus Tui singularem gratulor, summumque numen quaeso obtestorque, vt Te senectute ab eius incommodis vacua, sine morbo, sine dolore, sine vlla caussa

 que-

b) Qui hoc tempore ad almae nostrae litterarum vniuersitatis gubernacula sedet, Vir Magnificus, GEORGIVS HENRICVS BORZIVS, Matheseos Professor Ordinarius, et Academiae Decemuir, sexennio abhinc auctor suasorque exstitit academiae, vt in conuentu ordinum Saxoniae, qui tum agebatur, Serenissimum Ducem Electorem de specula astronomica Lipsiae exaedificanda supplex adiret. Quas quidem preces Indulgentissimus Princeps statim benignis auribus audiuit, et a. d. IX. Febr. A. cIↃIↃCCLXXXI. academiam de modo ac ratione rei perficiendae, et necessariis in illam sumtibus desiderium suum clarius diligentiusque exponere iussit. Idem deinceps aestate eiusdem anni duplici rescripto a. d. IX. Iul. et a. d. XXIV. Aug. emisso fuit repetitum. Arx ad Plissam valida est laxaque turri munita. Haec ad moliendam caeli seruandi speculam aptissima iudicatur. Iam variae operis formae, et sumtus ad id totum absoluendum necessarii conspectus exhibentur. Tandem, superatis omnibus difficultatibus, remotisque impedimentis, descriptionem operis a Dauthio, peritissimo apud nos elegantissimoque architecto, factam, et Borzio pariter atque Hindenburgio, Viro Excellentissimo, Physices Professori Ordinario, probatam, Serenissimus Princeps rescripto a. d. XXIII. Octobr. A. cIↃIↃCCLXXXVI. clementissime confirmat, et sex millibus imperialium munificentissime erogatis, duumuiris illis curam gerentibus, Dauthio vero artem praestante, laeta nuper eius rei facta sunt initia.

querelae, ſtipata ſtudiis iuuentutis, diutiſſime frui, multorumque annorum acceſſione cumulatum, et vitae gloriaeque ſaturum, ſero redire iubeat in caelum, quod, innumerabilibus diſtinctum exornatumque ſignis et *luminibus*, oculis contemplari, et immenſam ſupremi tantorum operum architecti et moderatoris potentiam et ſapientiam animis admirari, ſublimioris aſtrorum doctrinae ſtudioſos praeclare docuiſti.

Iam vero ad Vos mea properat oratio, Collegii Iuridici Perilluſtris Praeſes, Tuque Senior Illuſtris, Vosque ceteri Adſeſſores *Excellentiſſimi atque Conſultiſſimi, Patroni* ſumma obſeruantia colendi, quorum diligentiſſimae commendationi, et grauiſſimae ſuffragationi ſpartam, Sereniſſimi Principis iuſſu mihi mandatam, *debita gratiſſimi* animi teſtificatione *refero* acceptam. Velim illud Vobis maxime perſuaſum habeatis, *nihil vmquam prius mihi* antiquiusue fore, niſi hoc, vt prouinciam publici in hac academia doctoris, quantum quidem ingenio conniti, et impigro labore, in huius corpusculi tenuitate, contendere potero, ornem, eaque me ita dignum *praeſtem*, vt Vos Veſtri de me iudicii numquam poeniteat. Faxit deus immortalis, perennis aeternusque omnium bonorum fons et ſcaturigo, vt Vobis proſperrima quaeque atque exoptatiſſima nullo non tempore contingant, familiarum vero Veſtrarum decus ac ſplendor laetius quotidie efflorеſcant.

Ma-

Maneat Illuſtre Iurisconſultorum Lipſienſium Collegium, quod omni aetate fuit, ſanctiſſimum in Saxonia Iuſtitiae templum, ac totius Germaniae, et exterarum nationum nobiliſſimum oraculum!

Vobis autem, quotquot ex omni ordine adeſtis, Viri diuinae humanaeque ſapientiae Conſultiſſimi, in quibus ego complures patronos, fautores, amicos, pietate veneror, obſeruantia proſequor, caritate complector, me deuinctiſſimum ſentio, quod propenſiſſima in me voluntate meae religionis publice ſignificandae teſtes eſſe, Veſtraque optatiſſima praeſentia haec auſpiciorum capiendorum ſollemnia condecorare voluiſtis. Cuius Veſtrae in me humanitatis, qua nihil mihi potuit accidere illuſtrius, memoriam colam beniuolentia ſempiterna, Vobisque promitto ac ſpondeo, me quamcumque referendae gratiae occaſionem cupidiſſime eſſe arrepturum, neque vllum vmquam aut ſtudii erga Vos aut officii genus intermiſſurum. Seruet Vos deus academiae, vrbi, eccleſiae, curiae, foro, patriae vniuerſae, in publicae rei praeſidium atque ornamentum, et in Veſtrorum omnium ſolatium et gaudium, ac Veſtra honeſtiſſima ſtudia atque praeſtantiſſimas actiones largiſſimis praemiis remuneretur.

Ad Vos denique, Cariſſima mihi Pectora, Iuuenes genere, ingenio ac virtute Praeſtantiſſimi, qua potius

in

in hoc muneris mei aditu oratione vtar, quam vt Vos omnes amantiſſime excitem ad excellentem liberalis doctrinae cupiditatem, et ad ea, quae optimis artibus atque diſciplinis in academia ſedulo excolendis, et, curriculo academico feliciter confecto, ad vſum apte transferendis, aduerſantur, fugienda et procul amolienda. Nolite oculos ad prauam eorum conſuetudinem flectere, qui, peſtilenti quodam ſidere adflati, irreparabile tempus, quod exiguo paucorum *annorum ſpatio terminatur*, pudenda ignauia ac turpi otio, rerumque ludicrarum puerili conſectatione perdunt: ſed in eo potius omnes curas cogitationesue defigite, vt in hac *viridi aetate ea Vobis futurae vi*tae praeſidia et adiumenta comparetis, quibus inſtructi, vbi ad vſum rerum perueneritis, ſuae quisque patriae vtiliſſimam operam nauare poſſitis. *Vosque in primis*, qui caſtae *Themidi* tempus ſtudiumque conſecraſtis, vehementer non cohortor modo, ſed etiam rogo atque obſecro, ne in vulgarium compendiorum anguſtiis conſiſtatis, ſed vt rectam illam, quam mea Vobis breuiter oſtendit oratio, maſculae et liberalis iurisprudentiae viam ineatis, et ad ſolidam atque ex ipſis fontibus hauſtam *iuris* doctrinam, non ſaltu, nec praecipiti curſu, ſed continuo gradu, pervenire contendatis, atque ideo per omnia diſciplinae noſtrae latifundia vagari, et vniuerſum eius ambitum emetiri, animoque complecti ſustineatis. Quod ſi meum Veſtris

ratio-

rationibus inſeruiendi ſtudium adiuuare volueritis frequentia ac beniuolentia Veſtra, habebitis ſane me, in illo itinere recte inſtituendo, fidum vel ducem vel comitem: et, ſi quantum ego ad docendum, tantum Vos ad diſcendum diligentiae adferetis, efficere conabor, vt haud poenitendos ex mea diſciplina fructus capiatis. Numen autem benigniſſimum precor, vt Vobis, Commilitones Optimi, ad inſignem adcuratae doctrinae laudem praeclara mentis contentione graſſantibus adſpiret, feliciſſimumque ſtudiorum academicorum ſucceſſum, et digna aliquando diligentiae praemia largiatur. O felices et fortunatos iuuenes! qui ſtudiorum ſedem nacti eſtis Lipſiam, quae et ſua ipſius pulchritudine, et prouidentia magiſtratus vrbani, et amoenitate regionis Muſis noſtris gratiſſimum domicilium, et ſicut modicis copiis et amplis opibus plurimas et commoditates vitae et ſuauitates, ita etiam egeſtati et inopiae tutum perfugium, et multiplex moleſtiarum leuamentum praebet. Quapropter praecipuis illis bonis, quibus haec vrbs, cui faueat deus, abundat, in vtraque fortuna vtimini fruimini, et quod Vobis intra illius moenia vitae academicae curriculum decurrere fortuna fautrice contigit, in magna felicitatis Veſtrae parte ponite. Vos autem, qui, in magna diſcendi cupiditate, ac flagranti litterarum amore, anguſtam paupertatem patimini, ac ſaepe, curarum mole preſſi, et inter ſpem me-

metumque dubii, de progreſſu atque exitu ſtudiorum intimis ſenſibus angimini: nolite animum deſpondere, ſed, fiducia in deo, his malis laetum aliquando finem certiſſime daturo, collocata, maeſtum timorem mittite, ac, triſtibus licet iactati fatis,

Durate, et vosmet rebus ſeruate ſecundis.